

Nr 73.

Ankom till riksdagens kansli den 13 juni 1945 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den framtida organisationen av den av Svenska vall- och mosskulturföreningen bedrivna verksamheten m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 20 april 1945 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 280, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels godkänna de av departementschefen framlagda förslagen till grunder för statens övertagande av den av Svenska vall- och mosskulturföreningen bedrivna verksamheten samt för omorganisation av den nuvarande statliga försöksverksamheten på jordbrukets område m. m.;

dels ock till Lantbrukshögskolan: Byggnadsarbeten för försöksverksamhet m. m. för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 244 100 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen,

1) I: 383 av herr *Carlström m. fl.*, likalydande med II: 590 av herr *Jönsson* i Rossbol *m. fl.* vari hemställts,

att riksdagen ville upptaga frågan om den i förevarande proposition föreslagna jordbruksekonomiskt orienterade försöksverksamheten till behandling oberoende av sitt ställningstagande till vall- och mosskulturföreningens eventuella omorganisation i övrigt,

att riksdagen ville vidtaga den ändringen i propositionens förslag till organisering av den norrländska verksamheten, att en friare organisationsform än den rent statliga kunde tilldelas densamma,

att de tjänstemän, som tilldelas denna verksamhet, måtte erhålla sina avlöningsförhållanden ordnade i överensstämmelse med bil. 3 A i föreningsstyrelsens yttrande,

att såväl antalet och beskaffenheten hos de tjänstebefattningar, vilka tilldelas denna verksamhet, som ock den ordningsföljd, i vilken befattningarna skola tillsättas, måtte bestämmas i anslutning till föreningsstyrelsens förslag;

2) I: 384 av herr *Linnér m. fl.*, likalydande med II: 593 av herr *Carlsson* i Bakeröd *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en ny, förutsättningslös utredning angående frågan om

den framtida organisationen av den av Svenska vall- och mosskulturföreningen bedrivna verksamheten;

3) I: 385 av herr *Nilsson, Bror m. fl.*, likalydande med II: 592 av herrar *Carlsson* i Bakeröd och *von Seth*, vari hemställts att, därest riksdagen anser Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet böra förstatligas, riksdagen måtte besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts förslag, att föreningens hittillsvarande verksamhet, bortsett från studiegårdsverksamheten, organiseras såsom en självständig avdelning under lantbrukshögskolans styrelse samt att härav föranledd ändring av kostnadsberäkningen vidtages;

4) I: 386 av herr *Nilsson, Bror, m. fl.*, likalydande med II: 589 av herr *Paulsen m. fl.* vari hemställts att, oavsett om beslut kommer att fattas om Svenska vall- och mosskulturföreningens förstatligande eller dess vidmakt-hållande eller uppskov med beslut härom kommer att beslutas, riksdagen ville besluta, respektive förorda den tjänsteplacering och lönesättning samt den rätt till tjänsteårsberäkning för föreningens tjänstemän, vilken av för- eningsstyrelsen föreslagits i dess yttrande av den 25 februari 1945 till utred- ningsförslaget rörande föreningens omorganisation;

5) I: 387 av herr *Bondeson m. fl.*, likalydande med II: 591 av herr *Nilsson* i Göingegården *m. fl.*, vari hemställts,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts i proposition nr 280 framlagda förslag och anslagsäskanden, samt

att riksdagen måtte återförvisa frågan om den framtida organisationen av forsknings- och försöksverksamheten på betesskötselns och mosskultu-rens områden till Kungl. Maj:t för ytterligare utredning, företagen i sam- band med och med hänsynstagande till de synpunkter, som kunna fram- komma vid den av 1944 års riksdag begärda översynen av forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område, och därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna ytterligare utredning kan föranleda.

I fråga om de skäl, som anförts till stöd för motionerna, får utskottet hän- visa till dessa.

Inledning.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 3 december 1943 tillkallades såsom sakkunniga för att verkställa utredning och avgiva förslag angående Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet generaldirektören H. T. Sylvan, tillika ordförande, byråchefen E. A. Granström, rektorn för lant- brukshögskolan N. R. Nilsson samt föreståndaren för nämnda förening, fi- losofie licentiaten friherre G. Rappe.

För att tagas i beaktande vid utredningsuppdragets fullgörande överläm- nades den 11 januari 1944 till de sakkunniga en från föreningen inkommen framställning om anslag för igångsättande av undersökningar rörande skogs- betesfrågan i Norrland.

Med skrivelse den 30 december 1944 ha de sakkunniga avlämnat betän- kande med förslag angående Svenska vall- och mosskulturföreningens verk-

samhet. Vid betänkandet har fogats särskilt yttrande beträffande vissa delar av förslaget av föreståndaren Rappe. Yttranden över betänkandet ha afgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen, riksräkenskapsverket, byggnadsstyrelsen, skogsstyrelsen, statens pensionsanstalt, allmänna lönenämnden, styrelserna för lantbrukshögskolan samt Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, statens växtskyddsanstalt, statens centrala frökotrollanstalt, statens skogsförsöksanstalt, lantbruksakademien, statens livsmedelskommission, norrlandskommittén, samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott, styrelsen för Svenska vall- och mosskulturföreningen, Sveriges utsädesförening, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet landsbygdens folk (RLF), Sveriges allmänna lantbrukstjänstemannaförbund samt civilförvaltningens personalförbund. Vid skogsstyrelsens yttrande voro fogade utlåtanden av skogsvårdsstyrelserna i Uppsala, Jönköpings, Västmanlands, Jämtlands och Västerbottens län samt av Sveriges skogsägareförbund, Skogsindustriernas samarbetsutskott och Norrlands skogsvårdsförbund. Styrelsen för lantbrukshögskolan har överlämnat yttrande från högskolans lärarråd. Till livsmedelskommissionens yttrande hade fogats en inom kommissionens produktionsavdelning upprättad promemoria och till Svenska vall- och mosskulturföreningens yttrande en promemoria rörande föreningens arbetsuppgifter och verksamhet.

De sakkunnigas förslag.

De sakkunnigas förslag innebär i huvudsak följande.

Enär de ursprungliga förutsättningarna för Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet numera förändrats därhän att bibehållandet av statligt understöd till densamma måste ifrågasättas, särskilt i betraktande av att verksamheten måste anses utgöra en gren av den vetenskapliga verksamhet varför lantbrukshögskolan har att sörja, bör föreningens verksamhet förstättligas genom att densamma överflyttas på lantbrukshögskolan. Därvid skola föreningens uppgifter i huvudsak övertagas av jordbruksförsöksanstalten samt ökade möjligheter tillförsäkras husdjursförsöksanstalten att utföra för betesproblemens lösning erforderliga försök med husdjur. Vid övertagandet av föreningens uppgifter på vall- och mosskulturens områden bör jordbruksförsöksanstaltens nuvarande verksamhet i fråga om organogena jordar och valar fördelas på två avdelningar, en för enbart mosskultur och en för betes- och vallkultur utan samband med specifika djurförsök. Vid jordbruksförsöksanstalten bör vidare inrättas en ny avdelning för jordbruksekonomiska försök i Norrland (studiegårdsverksamhet). Föreningens kemiska analysverksamhet skall överföras till lantbrukshögskolans kemiska analyslaboratorium. Husdjursförsöksanstalten bör jämväl i försättningen ha tillgång till ett eget kemiskt laboratorium med erforderlig personal. Föreningens personal bör vid lantbrukshögskolan erhålla mot sina hittillsvarande tjänstgöringsförhållanden svarande befattningar i den mån förtidspensionering icke bör ifrågakomma.

I samband med förstatligandet av föreningens verksamhet skola jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna erhålla förbättrade tjänstelokaler. Jordbruksförsöksanstalten skall därvid överflyttas från Experimentalfältet till föreningens nuvarande institutionsbyggnad i Ultuna, varjämte för anstalten bör uppföras en nybyggnad för torkning och beredning av prover samt för tröskning och förråd m. m. Föreningens laboratoriebyggnad bör ställas till husdjursförsöksanstaltens disposition. För tomten och institutionsbyggnaden skall ersättning icke utgå till föreningen. Laboratoriebyggnaden bör däremot inlösas för 108 000 kronor. I dessa båda byggnader erforderliga omändringsarbeten och nybyggnaden ha beräknats kosta 136 100 kronor.

Yttranden.

De sakkunnigas förslag om samordnande av Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet med den statliga forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i flertalet yttranden. I ett stort antal av dessa yttranden har dock föreslagits, att föreningens verksamhet skulle inordnas under lantbrukshögskolan under andra former än de av de sakkunniga föreslagna. Endast styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, Kalmar läns södra, Värmlands läns och Jämtlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, skogsvårdsstyrelserna i Uppsala och Jönköpings län, Sveriges utsädesförening, Sveriges skogsägareförbund, Skogsindustriernas samarbetsutskott samt Norrlands skogsvårdsförbund ha avstyrkt, att Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet skulle förstatligas. I de yttranden, som avgivits av Stockholms läns och stads samt Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, statens växtskyddsanstalt, statens centrala frökontrollanstalt, lantbruksakademien, styrelsen för Svenska vall- och mosskulturföreningen, Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet landsbygdens folk, har hemställts, att frågan huruvida föreningens verksamhet alltjämt kunde och borde bedrivas under föreningens ledning eller borde inordnas under den statliga försöksverksamheten måtte underkastas ny förutsättningslös utredning. Statskontoret, riksräkenskapsverket, skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelsen i Västmanlands län ha — under hänvisning till att Kungl. Maj:t den 14 september 1944 anbefallt styrelsen för lantbrukshögskolan att inkomma med de förslag till åtgärder rörande forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område m. m., som styrelsen kunde finna påkallade i anledning av riksdagens skrivelse nr 455/1944 — hemställt att de sakkunnigas förslag icke måtte för närvarande genomföras. Även statens livsmedelskommission har ifrågasatt, om icke spörsmålen rörande betes-, vall- och mosskulturförsökens organisation borde avgöras i sammanhang med problemet om organisationen av jordbruksförsöksverksamheten överhuvud taget.

Departementschefen.

Departementschefen har i ärendet anfört och föreslagit följande:

»Av största betydelse för jordbruksnäringen är att inom landet finnes en initiativkraftig och praktiskt betonad försöksverksamhet på såväl jordbrukets som kreatursskötselns område. För närvarande bedrivs försöksverksamheten på berörda områden i både statlig och enskild regi. Då den enskilda försöksverksamheten påbörjades, fanns icke någon statlig verksamhet organiserad på ifrågavarande områden eller var den föga utvecklad. Så tidigt som 1886 startade Svenska mosskulturföreningen med syfte att genom försök, rådgivning och föredrag befordra en rationell odling av moss- och kärrmarker. År 1916 bildades Svenska betes- och vallföreningen med uppgift att befordra en rationell skötsel av fodervallarna. Dessa båda föreningar sammanslogos sedermera år 1939 till Svenska vall- och mosskulturföreningen. De initiativ, som sålunda på sin tid togos för förbättring av odlingar av landets moss- och kärrmarker samt skötseln av betesvallarna, ha otvivelaktigt varit av stort värde för vårt lands jordbruk. Emellertid har under de senaste årtiondena vid sidan av denna enskilda försöksverksamhet utvecklats en rent statlig sådan verksamhet avseende såväl jordbruks- som husdjursförsök, vilken framför allt i och med inrättandet vid lantbrukshögskolan av jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna fått en dominerande ställning på dessa arbetsfält. Under sådana förhållanden har det varit helt naturligt att den frågan mer och mer trätt i förgrunden på vad sätt ifrågavarande enskilda och statliga verksamhet lämpligen kunde koordineras. Detta spörsmål har med desto större skäl kommit att för statsmakterna framstå såsom betydelsefullt som det av vall- och mosskulturföreningen bedrivna arbetet med tiden kommit att så gott som uteslutande uppbäras av statsmedel som ställts till föreningens förfogande genom anslag i budgeten. För närvarande utgör detta anslag 270 750 kronor. Men även ur rent vetenskapliga synpunkter har det ansetts vara en viktig angelägenhet att få till stånd ett samordnande av föreningens verksamhet och de statliga arbetena. Allteftersom forskningen rörande beteskulturen och husdjursförädlingen gått framåt har det mer och mer kommit att stå klart för de vetenskapsmän som syssla med ifrågavarande problem att forskning- en på dessa områden måste gå hand i hand. Sålunda måste en forskning i fråga om beteskulturen för att kunna vinna sitt syfte även stödja sig på den vetenskapliga verksamhet som bedrivs inom husdjursförsöken. Ett samordnande av dessa försöksverksamheter är därför erforderligt om ett tillfredsställande resultat skall uppnås. Vall- och mosskulturföreningen har icke i sin nuvarande gestaltning och med sina nuvarande resurser möjlighet att här driva fram forskningen vidare. Att så är fallet utvisar föreningens i det föregående återgivna svarsskrivelse till de sakkunniga, däri föreningen förklarar sig oförmögen att utan ökade resurser försätta sin verksamhet på ett tillfredsställande sätt. Detta synes också framgå av det förhållandet att, såvitt utredningen giver vid handen, icke obetydliga delar av det

av föreningen insamlade materialet icke blivit bearbetade utan för närvarande ligga lagrade hos föreningen. Oaktat föreningen sålunda har haft svårigheter att på ett önskvärt sätt bedriva sitt ursprungliga arbete har densamma upptagit en helt ny verksamhet — jag åsyftar här den norrländska studiegårdsverksamheten — vilken är helt artskild från föreningens tidigare arbetsuppgifter. Jag vill ingalunda bestrida att denna verksamhet fyller ett betydelsefullt behov och kan giva avsevärda resultat rörande de ekonomiska förutsättningarna för jordbruket i Norrland, och jag har av denna anledning ansett mig böra tills vidare tillstyrka stöd åt denna verksamhet. Emellertid torde det vara uppenbart att denna nya verksamhet med föreningens begränsade ekonomiska resurser och möjligheter i övrigt i längden måste medföra en försvagning och en mindre lycklig splittring av föreningens arbete.

Även andra omständigheter än de nu åberopade synas påkalla en omprövning av föreningens ställning och arbetsuppgifter. Då föreningarna började sin upplysningsverksamhet, voro de förhållandevis ensamma på detta område. Sedan dess har emellertid en snabb och betydelsefull utveckling skett med avseende å upplysningsverksamheten på jordbrukets skilda områden. Sålunda ha hushållningssällskapen och lantbruksundervisningsanstalterna här kommit att spela en alltmer framträdande roll och kommit att på ett helt annat sätt än tidigare genom sin verksamhet nå ut över vida kretsar av de i jordbruket sysselsatta befolkningsgrupperna. För närvarande pågår inom lantbruksstyrelsen arbetet med den närmare utformningen av hushållningssällskapens organisation. Det kan förutsättas att härvid hushållningssällskapens upplysningsverksamhet kommer att givas en än större omfattning såsom en av de viktigaste av sällskapens arbetsuppgifter.

Av det anförda torde framgå att det är ofrånkomligt att statsmakterna med det snaraste till övervägande upptaga frågan rörande vall- och mosskulturföreningens framtida ställning och arbetsuppgifter, därest icke föreningens hela verksamhet skall äventyras. De sakkunniga ha för sin del ansett, att den mest rationella lösningen av det föreliggande spørsmålet rörande föreningens framtida organisation vore att inordna densamma som delar i lantbrukshögskolan. Härvid ha de sakkunniga tänkt sig att föreningens verksamhet till största delen skulle anslutas till jordbruksförsöksanstalten samt i vissa hänseenden även upptagas i husdjursförsöksanstalten. Studiegårdsverksamheten har ansetts skola anknytas såsom en ny avdelning till förstnämnda försöksanstalt.

I de avgivna yttrandena har förslaget om en anslutning av vall- och mosskulturföreningen till lantbrukshögskolan i allmänhet vunnit gillande. Emellertid har i ett flertal yttranden uttalats att föreningen borde såsom en självständig avdelning anknytas till högskolan. På vissa håll har åter den tanken framförts att verksamheten skulle upprätthållas av en förening, vilken understöddes av såväl enskilda som staten. Härvid har hänvisning gjorts till den organisationsform som upptagits i det i propositionen nr 37 till årets riksdag framlagda förslaget om inrättande av jordbrukstekniska institutet. I några yttranden har ifrågasatts att i allt fall studiegårdsverksamheten bor-

de ordnas efter dylika linjer. Vid sidan av de nu berörda yttrandena, som i olika avseenden sökt anvisa positiva lösningar för det föreliggande spörsmålet, har i vissa utlåtanden förordats, att omorganisationen av vall- och mosskulturföreningen borde upptagas till förnyat övervägande i samband med den av riksdagen begärda utredningen rörande försöksverksamhetens framtida organisation i dess helhet.

För att föreningsformen skall ha ett berättigande i ett fall som det nu ifrågasvarande, torde densamma böra uppbäras av såväl statliga som enskilda intressenter. Så är förhållandet i de exempel på föreningsformer som åberopats i vissa yttranden. Det jordbrukstekniska institutet stödes sålunda av de maskintekniska och elektriska industrierna på detta område liksom ock av jordbrukets föreningsrörelse. Motsvarande gäller beträffande svenska träforskningsinstitutet och metallografiska institutet. Någon parallell kan icke heller dragas med förhållandet mellan Sveriges utsädesförening i Svalöv och Svenska utsädesaktiebolaget. Förutsättningar torde nämligen saknas för att då det gäller vall och mosskulturföreningens verksamhet få liknande arrangemang till stånd. Att i föreningens form upprätthålla en forskningsverksamhet som så gott som helt bekostas av statsmedel, då samtidigt vid sidan därav bedrivs en likartad verksamhet i statlig regi, synes icke rationellt. Bättre resultat måste kunna vinnas, därest dessa forskningsarbeten samordnas i en gemensam organisation. Härvid kommer hela lantbrukshögskolans vetenskapliga kapacitet att på ett helt annat sätt än nu stå till verksamhetens förfogande och ett intimare samarbete även med husdjursförsöksverksamheten kan genomföras, vilket med hänsyn till vetenskapens nuvarande uppfattning på detta område, såsom jag förut antytt, är i hög grad behövt. I betraktande av det anförda kan jag icke ansluta mig till den uppfattningen att ett bibehållande av föreningens verksamhet i dess nuvarande form kan anses mest ändamålsenligt utan framstår det såsom mest rationellt att verksamheten anslutes till den vid högskolan bedrivna försöksverksamheten på jordbrukets och husdjursskötselns område.

Ett uppskov med lösningen av ifrågasvarande spörsmål och detsammans hänskjutande till fortsatt övervägande i samband med utredningen rörande hela försöksverksamheten vid högskolan anser jag mig icke kunna förorda. Skall vall- och mosskulturföreningens verksamhet sammanföras med den statliga försöksverksamheten — vilket jag såsom framgår av den av mig förut utvecklade uppfattningen anser ändamålsenligt — torde detta med hänsyn till föreningens nuvarande arbetsförhållanden och läge i övrigt böra ske snarast möjligt. Det synes även lättare att sedan någon erfarenhet vunnits beträffande den utvidgade verksamheten vid högskolan bedöma huru denna sedermera lämpligast bör ordnas. Ett genomförande av de sakkunnigas förslag kommer sålunda icke att på något sätt föregripa ett blivande ståndpunktstagande till försöksverksamhetens ordnande vid högskolan under förutsättning att vall- och mosskulturföreningens verksamhet skall ingå i det vid högskolan i detta hänseende bedrivna arbetet. Frågornas lösande i två etapper torde i hög grad vara ägnat att underlätta omorganisationens genomförande.

Vad angår organisationen inom högskolans ram av den verksamhet, som bedrivits av föreningen, finner jag mig kunna i huvudsak biträda de sakkunnigas förslag, som synes ägnat att väl tillvarata och befordra effektiviteten ej blott av föreningens hittillsvarande arbete utan även av jordbruks- och husdjursförsöksanstaltens nuvarande verksamhet. Förslaget torde på ett rationellt och ändamålsenligt sätt infoga föreningens verksamhet i den som bedrivs vid högskolan. Det synes kunna förväntas att genom de ökade möjligheter som härigenom givas försöksverksamheten densamma kommer att vinna bättre och snabbare resultat. Att, såsom i vissa yttranden förordats, giva föreningens nuvarande verksamhet en mera självständig ställning inom lantbrukshögskolan än de sakkunniga föreslagit, torde knappast medföra fördelar som svara mot de stegrade kostnader en dylik anordning otvivelaktigt måste föranleda. Av traditionshänsyn kan givetvis för föreningen en dylik anordning synas tilltalande men då densamma ur praktiska och ekonomiska synpunkter icke kan anses motiverad finner jag mig icke kunna förorda densamma. En sådan lösning av det organisatoriska spørsmålet skulle uppenbarligen komma att förrycka syftet med omorganisationen, nämligen att samordna, effektivisera och fördjupa försöksverksamheten på jordbruksnäringens område.

Föreningens forsknings- och försöksverksamhet rörande vall- och mossodlingen liksom den del av dess upplysningsverksamhet, som främst tager sikte på hushållningssällskapens tjänstemän, synes sålunda böra övertagas av jordbruksförsöksanstalten samtidigt som ökade möjligheter beredas husdjursförsöksanstalten att utföra för betesproblemens lösning erforderliga försök med husdjur. Den till jordbrukets utövare riktade upplysning, som föreningen alljämt bedriver, bör i samband därmed i stort sett kunna omhändertagas av hushållningssällskapen. Därest den speciella sakkunskap som är representerad inom föreningen bör anlitas för sistberörda upplysningsverksamhet, synes hinder icke möta mot att densamma, i den mån som framdeles finnes behövt, utnyttjas för detta ändamål. Såsom framgår av vad jag i det följande kommer att föreslå, avses att föreningens nuvarande personal i stort sett skall övergå till högskolan. Under sådana förhållanden kommer densamma alltjämt att stå till förfogande i den mån så skulle finnas behövt.

Vid övertagandet av föreningens uppgifter på vall- och mosskulturens område bör jordbruksförsöksanstaltens nuvarande verksamhet i fråga om organogena jordar och vallar fördelas på två avdelningar, en för enbart mosskultur och en för betes- och vallkultur. Med hänsyn till den ökade arbetsbörda som efter den föreslagna omorganisationen kommer att åvila jordbruksförsöksanstalten ha de sakkunniga förordat, att ytterligare arbetskrafter tillföras anstalten. Mot de sakkunnigas förslag härutinnan har jag ej annan erinran än att jag finner betes- och vallavdelningen icke böra tilldelas mer än en assistentbefattning.

Jordbruksförsöksanstalten har hittills icke haft eget analyslaboratorium men har likväl kunnat utföra erforderliga botaniska analyser. I övrigt har anstalten anlitat lantbrukshögskolans analyslaboratorium. Utan större glä-

genhet torde anstalten kunna fortsätta därmed även sedan den övertagit föreningens ifrågavarande uppgifter. Såsom en minoritet inom lantbrukshögskolans lärarråd framhållit, synes det vara föga rationellt att två laboratorier med så likartade arbetsuppgifter som högskolans kemiska analyslaboratorium och föreningens kemiska laboratorium skulle finnas på kort avstånd från varandra. Den av föreningen bedrivna kemiska analysverksamheten bör således överföras till högskolans kemiska analyslaboratorium. I samband därmed bör detta tilldelas en assistenttjänst. Analyslaboratoriet synes vidare böra erhålla möjlighet att anlita tillfälliga laboratoriebiträden. Husdjursförsöksanstalten torde jämväl i fortsättningen med hänsyn till dess behov av kemiska snabbanalyser böra ha tillgång till eget kemiskt laboratorium och anstaltens personal torde i samband med omorganisationen böra utökas på sätt de sakkunniga föreslagit. Även i fråga om lantbrukshögskolans kansli finner jag mig böra biträda de sakkunnigas förslag.

Den av föreningen under senare år upptagna studiegårdsverksamheten synes såsom förut berörts kunna utgöra en värdefull komplettering av nu förefintlig norrländsk försöksverksamhet. Den torde även giva möjlighet till en ingående driftsanalys, som kan bliva ett betydelsefullt underlag för framtida åtgärder för norrländskt jordbruk. Någon ändring av det allmännas stöd till verksamheten bör därför icke vidtagas utan den bör fullföljas i enlighet med gällande avtal och i den omfattning, som föreningen nu bedriver den. I likhet med de sakkunniga finner jag, att ifrågavarande verksamhet lämpligen bör inordnas såsom ett led i lantbrukshögskolans försöksverksamhet och förenas med jordbruksförsöksanstalten såsom en avdelning för jordbruksekonomiska försök i Norrland samt bedrivs i samråd med lantbrukshögskolans institution för lantbruksekonomi. Då norrlandskommittén emellertid har forsknings- och försöksverksamheten i Norrland under övervägande, torde några förändringar eller någon utvidgning av studiegårdsverksamhetens organisation ej för närvarande böra företagas i vidare mån än som föranledes av verksamhetens överflyttande till lantbrukshögskolan. Sålunda synes i avvaktan på kommitténs förslag frågan om förläggningen av ledningen för verksamheten och anställande av ytterligare personal böra tills vidare anstå, dock att föreningens nuvarande konsulentverksamhet, i vad rör Norrland och jämförliga delar av Kopparbergs och Värmlands län, bör anknytas till den blivande organisationen och denna därför tilldelas två konsulentbefattningar. Avdelningen för jordbruksekonomiska försök i Norrland skulle således komma att bestå av en föreståndare, två konsulenter och två driftsledare.

Föreningens personal torde vid en avveckling av föreningens verksamhet böra beredas mot dess hittillsvarande tjänstgöringsförhållanden svarande befattningar vid lantbrukshögskolan i den mån förtidspensionering icke bör ifrågakomma. Vad de sakkunniga härutinnan förordat ävensom deras förslag rörande lönegradsplacering av denna personal finner jag mig kunna biträda utom såvitt angår de av de sakkunniga upplagna befattningarna vid betes- och vallavdelningen såsom assistent i 16 lönegraden och såsom tekniskt biträde i 4 lönegraden. Av dessa båda befattningar synes den förra böra pla-

ceras i 18 lönegraden och den senare i 6 lönegraden. Med hänsyn till gällande löneklassplaceringsbestämmelser anser jag mig emellertid icke kunna förorda de sakkunnigas förslag, att en tredjedel av ifrågavarande befattningshavares anställningstid hos föreningen skulle få för löneklassplacering tillgodoräknas dem efter överförandet till statstjänst. Såsom allmänna lönenämnden framhållit, synes löneklassplaceringen vid övergången i princip böra ske enligt begynnelselöneklass. I den mån löneminskning härvid uppkommer, torde frågan om förhöjd löneklassplacering böra i varje särskilt fall avgöras av Kungl. Maj:t. Med hänsyn till de särskilda förhållanden, som föranleda ifrågavarande befattningshavares överflyttning till statstjänst, förordar jag, att de skola få tillträda sina respektive befattningar utan att dessa ledigförklaras i vanlig ordning. Det torde räcka med att vederbörande inkommer med en förklaring att han önskar erhålla den för honom avsedda befattningen.

För föreningens föreståndare friherre Rappe synes ett personligt lönetillägg å 1 500 kronor, motsvarande hans nuvarande föreståndarearvode, böra beräknas under förutsättning att han icke erhåller kompensation härför i annan ordning av föreningen. Vid framtida uppflyttning i löneklass torde tagas i övervägande, huruvida och i vad mån detta lönetillägg vidare bör utgå. Till frågan, om friherre Rappe därjämte bör erhålla kompensation för framdeles mistad förmån av låg hyreskostnad, synes ställning icke kunna tagas förrän klarhet vunnits angående stationeringsort och bostadsförhållanden där.

Såsom de sakkunniga föreslagit torde föreningens nuvarande kassörska och bibliotekarie böra förtidspensioneras och därvid erhålla ersättningar enligt de grunder, som jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 14 juli 1939 tillämpas i fråga om personal vid nedlagd kemisk station. Vad statens pensionsanstalt härutinnan anfört finner jag mig kunna biträda. Föreningens engångsbidrag till dessa befattningshavares pensionering synes icke böra bestämmas förrän närmare förhandlingar om bidragets storlek kunnat föras med föreningen. Även övriga befattningshavares pensionering torde lämpligen kunna ske på sätt pensionsanstalten föreslagit.

Vad de sakkunniga föreslagit i fråga om disponerandet av föreningens byggnader finner jag ändamålsenligt. Såsom de sakkunniga framhållit, upphör föreningens dispositionsrätt till den från Ultuna egendom upplåtna tomtmarken i och med att föreningens nuvarande verksamhet nedlägges. Samtidigt övergår den med statsmedel uppförda institutionsbyggnaden i statens ägo. I samband därmed torde laboratoriebyggnaden böra övertagas av staten. Om föreningens byggnader sålunda bliva tillgängliga, synes därigenom bliva möjligt att inom kort i enlighet med tidigare beslut överflytta jordbruksförsöksanstalten till Ultuna. I likhet med de sakkunniga anser jag, att föreningens institutionsbyggnad bör ställas till nämnda anstalts förfogande. Därvid torde vissa omändringsarbeten bliva erforderliga. För anstalten synes dessutom erfordras en nybyggnad för torkning och beredning av prover samt för tröskning och förråd m. m. Frågan angående den framtida användningen av jordbruksförsöksanstaltens nuvarande byggnader får, därest nu förevarande förslag skulle vinna riksdagens bifall, framdeles upptagas till särskilt

överbäggande. Föreningens laboratoriebyggnad torde efter vissa mindre omändringsarbeten i fortsättningen få disponeras av husdjursförsöksanstalten, som därigenom kan få sitt laboratorium samlat i en byggnad och erhåller utökade utrymmen för husdjursförsök. Jag torde i detta sammanhang få erinra om att tidigare beslutats uppförande av en för jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna gemensam institutionsbyggnad och att denna i proposition nr 167 till 1936 års riksdag beräknats draga en kostnad av 423 000 kronor. Sedan det då föreliggande förslaget omarbetats och de för anstalterna beräknade utrymmena i hög grad reducerats, uppskattades byggnadskostnaden till 380 000 kronor. Därest emellertid de av mig nu framlagda förslagen genomföras, skulle i stället för den planerade institutionsbyggnaden endast behöva uppföras en kontors- och administrationsbyggnad för husdjursförsöksanstaltens räkning. Härigenom skulle en avsevärd kostnadsbesparing vinnas.

Arrendet av Lilla Sunnersta försöks- och demonstrationsgård synes böra övertagas av lantbrukshögskolan. Det av föreningen arrenderade torpet Svia under Ultuna egendom bör disponeras på samma sätt som Lilla Sunnersta. Beträffande de nu berörda frågorna angående föreningens byggnader och försöksgårdar synas närmare förhandlingar böra upptagas med föreningen sedan slutligt beslut i organisationsfrågan fattats.

Vad angår kostnaderna för genomförandet av de förslag, för vilka jag nu uppdragit riktlinjerna, synes vad de sakkunniga anført i huvudsak kunna godtagas. Med hänsyn till de villkor, varunder Svenska betes- och vallföreningen år 1928 erhöU statsmedel för uppförande av en institutionsbyggnad, kan Svenska vall- och mosskulturföreningen icke påräkna ersättning för att vid den föreslagna omorganisationen institutionsbyggnaden avstås till staten. För laboratoriebyggnaden, som uppförts med anlitande av föreningens egna tillgångar, torde vid statens övertagande av densamma böra beräknas ersättning, vilken, såsom de sakkunniga föreslagit, synes kunna bestämmas till högst 108 000 kronor. Omändringsarbetena i nämnda båda byggnader torde draga en kostnad av 36 100 kronor. För den föreslagna nybyggnaden böra 100 000 kronor anvisas. Härtill komma vissa ytterligare engångskostnader i form av ersättning till föreningen för viss utrustning i institutions- och laboratoriebyggnaderna samt vissa inventarier på Lilla Sunnersta försöks- och demonstrationsgård. Föreningen kan vidare tänkas göra anspråk på ersättning för vissa förbättringsarbeten å byggnadsbeståndet på nämnda gård och på torpet Svia.

Förutom engångskostnader medför den föreslagna omorganisationen personalkostnads- och omkostnadsökningar vid lantbrukshögskolan. Samtidigt komma emellertid statens årliga anslag till föreningen, för närvarande uppgående till 270 750 kronor, att upphöra. De sakkunniga ha beräknat nettogrundlönerna för den i de sakkunnigas förslag upptagna ordinarie och extraordinarie personalen efter dyrort F till 108 978 kronor. Därest allenast de tjänster, som jag föreslagit, inrättas och löneklassplaceringen i princip sker enligt begynnelselöneklass med möjlighet till förhöjd löneklassplacering i

vissa fall, synas nettogrundlönerna för ifrågavarande personal icke komma att uppgå till mer än i runt tal 90 000 kronor. Härtill kommer såsom rörligt tillägg omkring 13 500 kronor samt såsom personligt lönetillägg 1 500 kronor. För de två driftsledarna vid studiegårdsverksamheten torde böra räknas med arvoden om sammanlagt 15 000 kronor. Vidare bör upptagas ett belopp av 5 000 kronor för anlitanande av tillfälliga laboratoriebiträden vid lantbrukshögskolans kemiska analyslaboratorium. Enligt dessa beräkningar kommer personalkostnadsökningen vid lantbrukshögskolan att uppgå till $(90\,000 + 13\,500 + 1\,500 + 15\,000 + 5\,000 =)$ 125 000 kronor jämte kristillägg.

Att närmare angiva lantbrukshögskolans omkostnadsökning i samband med omorganisationen synes böra anstå till dess högskolan med ledning av riksdagens blivande beslut i ärendet kan framlägga förslag i denna del. De sakkunniga ha emellertid funnit en överslagsberäkning giva vid handen, att omkostnadsökningen torde stanna vid sådant belopp, att den tillsammans med den av de sakkunniga uppskattade personalkostnadsökningen icke komme att överstiga föreningens nuvarande årsanslag. Detta innebär, att omkostnadsökningen för lantbrukshögskolan skulle bli omkring 125 000 kronor. Den totala kostnadsökningen vid högskolan skulle således stanna vid i runt tal $(125\,000 + 125\,000 =)$ 250 000 kronor. Jag utgår från att vad som återstår av de medel, föreningen för studiegårdsverksamheten erhållit från Wenner-Grenska stiftelsen, även i fortsättningen få disponeras för denna verksamhet. Hänsyn härtill bör givetvis tagas vid beräkandet av anslag för bestridande av ifrågavarande omkostnader.

Den nya organisationen synes böra träda i kraft den 1 juli 1946. Detta förutsätter, att de ifrågasatta omändringsarbetena och uppförandet av den föreslagna nybyggnaden kunna äga rum under nästa budgetår. Härför erfordrerligt belopp, 136 100 kronor, och det för inlösen av föreningens laboratoriebyggnad förordade beloppet, 108 000 kronor, eller tillhoppa 244 100 kronor torde därför böra anvisas i form av ett särskilt reservationsanslag å riksdagen för budgetåret 1945/46. Till övriga engångskostnader samt till kostnadsökningarna för lantbrukshögskolan synas anslag icke behöva anvisas förrän till påföljande budgetår, då anslag till föreningen samtidigt bör upphöra att utgå.

Såsom de sakkunniga framhållit, synes icke till föreningen böra anvisas medel för igångsättande av undersökningar rörande skogsbetesfrågan i Norrland. Påbörjandet av dylik verksamhet torde böra ankomma på jordbruksförsöksanstalten. Då, enligt vad de sakkunniga uppgivit, såväl äldre som nyare försöksmaterial fått bli liggande obearbetat hos föreningen, synes föreningen såsom ett led i avvecklingen av dess verksamhet böra vidtaga erforderliga åtgärder för inventering och bearbetning av detta material. Sådant material som har samband med föreningens pågående försök torde böra ställas till den statliga försöksorganisationens förfogande.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan riksdagen fattat sitt beslut i ärendet, utfärda de bestämmelser som vid genomförandet av ifrågavarande omorganisation må befinnas erforderliga.»

Frågan om organisationen av forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område har ånyo under de senaste åren vid upprepade tillfällen varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet. Utskottet vill här erinra om att riksdagen i anledning av statsrevisorernas berättelse i skrivelse den 10 juli 1944 (nr 455) hemställt att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en översyn av ifrågavarande verksamhet och framlägga de förslag vartill en sådan översyn kunde föranleda. Olika utredningar ha även igångsatts på detta område. Sålunda har Kungl. Maj:t den 14 september 1944 anbefallt styrelsen för lantbrukshögskolan att inkomma med de förslag till åtgärder som styrelsen kunde finna påkallade i anledning av riksdagens nämnda skrivelse. Vidare har förslag den 30 november 1944 framlagts rörande forsknings- och försöksverksamheten inom mejerihanteringen, vilket förslag emellertid ännu icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Vad beträffar den försöksverksamhet som bedrivs av Svenska vall- och mosskulturföreningen har nu — sedan utredning rörande den framtida organisationen därav verkställts — detta spörsmål förelagts riksdagen för prövning.

Kungl. Maj:ts föreliggande proposition innebär i huvudsak att den av föreningen bedrivna verksamheten skall anslutas till den statliga forsknings- och försöksverksamhet som utföres vid lantbrukshögskolan, närmast dess jordbruks- och husdjursförsöksanstalter. Enligt utskottets uppfattning synes det ha varit mera ändamålsenligt om förevarande angelägenhet upptagits till slutligt avgörande först sedan den av riksdagen begärda översynen av forsknings- och försöksverksamheten slutförts. Emellertid vill utskottet framhålla att utskottet i likhet med Kungl. Maj:t anser det vara ofrånkomligt att frågan om föreningens framtida ställning och arbetsuppgifter snarast underkastas en omprövning. Det står nämligen klart för utskottet att en rationalisering av forsknings- och försöksverksamheten här i landet förutsätter att jämväl föreningens arbetsuppgifter såsom Kungl. Maj:t föreslagit upptagas av de statliga forsknings- och försöksorganen. Härför tala flera skäl, vilka anförts i propositionen. Anledning synes sålunda saknas att — sedan den statliga försöksverksamheten nått sin nuvarande utveckling — hålla föreningens verksamhet skild från det övriga arbetet på förevarande område. Föreningen uppbäres så gott som uteslutande av allmänna medel, och dess arbete kan alltså redan nu sägas vara statligt, ehuru bedrivet i en speciell form vid sidan av de härför tillskapade statsorganen. Uppenbart är att, då de nu rådande förhållandena visat sig otillfredsställande, en bättre överblick av arbetet och ett rationellare utnyttjande av förefintliga resurser skulle kunna vinnas, om de skilda verksamhetsgrenarna sammanfördes under gemensam ledning i statlig regi.

Med det anförda har utskottet velat giva till känna att utskottet biträder Kungl. Maj:ts förslag i princip om att föreningens verksamhet bör inordnas under de statliga försöksinstitutionerna. När utskottet övervägt genomförandet av den av Kungl. Maj:t framlagda organisationsplanen för ifrågasatta förstatligande, har utskottet emellertid kommit till det resultatet att beslut

härom lämpligen bör anstå i avbidan på fortsatt utredning av försöksväsendet — i första hand den av jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna samt föreningen bedrivna forsknings- och försöksverksamheten, varefter det torde bliva möjligt att säkrare överblicka samtliga de omständigheter som böra tagas i betraktande med avseende på den ändamålsenligaste organisationsformen för här avsedda verksamhet. Då det likväl uppenbarligen är av vikt att statsmakterna såsom vägledning för det fortsatta utredningsarbetet redan nu angiva sin principiella ställning till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, anser sig utskottet här böra föreslå riksdagen att fatta ett beslut, innebärande att riksdagen liksom Kungl. Maj:t utgår ifrån att föreningens verksamhet skall sammanföras med den statliga forsknings- och försöksverksamheten men att formerna för detta förstatligande skola underkastas omprövning.

Utskottet har icke förbisett att vissa olägenheter måste uppkomma genom att lösningen av hithörande spörsmål uppskjutes. Med hänsyn härtill torde det fortsatta utredningsarbetet böra bedrivas med största skyndsamhet. Utskottet förutsätter att utredningsuppdraget kommer att omfatta även spörsmålet huruvida det statliga försöksväsendet i fortsättningen bör omhänderväras av lantbrukshögskolan eller av en särskild statlig institution med egen styrelse. I detta sammanhang vill utskottet framhålla vikten av att de synpunkter som norrlandskommittén i sitt yttrande anfört beträffande studiegårdsverksamheten beaktas vid utredningen. Vidare bör uppmärksammas i vad mån det lokala konsulentarbete som för närvarande ombesörjes av föreningen må kunna överflyttas på hushållningssällskapen. I enlighet med det nu anförda torde riksdagen böra besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om föranstaltande av utredning rörande forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område samt framläggande om möjligt till nästa års riksdag av det förslag vartill utredningen kan föranleda.

De i ämnet väckta motionerna I: 384 och II: 593, likalydande, samt I: 387 och II: 591, jämväl likalydande, vilka taga sikte på fortsatt utredning, torde få anses besvarade med vad utskottet här anfört och föreslagit. De likalydande motionerna I: 385 och II: 592 om viss ändring i den av Kungl. Maj:t tillstyrkta organisationen torde icke påkalla särskilt yttrande av utskottet i förevarande sammanhang. Vad ovan anförts torde jämväl ha givit vid handen att utskottet icke kan biträda de likalydande motionerna I: 383 och II: 590 om att riksdagen måtte, oberoende av sin ståndpunkt i övrigt, fatta beslut om organisering av studiegårdsverksamheten. Vidkommande slutligen de likalydande motionerna I: 386 och II: 589 angående lönereglering för föreningens befattningshavare anser utskottet att, ehuru en lönereglering synes befogad, den påkallade utredningen dock bör avvaktas innan någon åtgärd i angivna syfte vidtages.

Utskottets ställningstagande innebär att någon anslagsanvisning till de i propositionen angivna ändamålen icke påfordras för nästa budgetår.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

A. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition uttala att den av Svenska vall- och mosskulturföreningen bedrivna verksamheten bör i enlighet med vad utskottet ovan anført anslutas till den statliga forsknings- och försöksverksamheten;

B. att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning rörande forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område samt såvitt möjligt till nästa års riksdag framlägga det förslag vartill utredningen kan föranleda;

C. att motionerna I: 384 och II: 593, likalydande, samt I: 387 och II: 591, jämväl likalydande, må anses besvarade med vad utskottet ovan anført och hemställt;

D. att motionerna I: 383 och II: 590, likalydande, I: 385 och II: 592, likalydande, samt I: 386 och II: 589, jämväl likalydande, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 12 juni 1945.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Tjällgren, Carl Edmund Eriksson, Jacob Hansson, Anderberg, Näslund, Bondeson, Svedberg* och *Hagman* samt

från andra kammaren: herrar *Andersson* i Löbbo, *Liedberg, Gustafson* i Vimmerby, *Carlström, Mäler, Gustafson* i Dädesjö, *Jacobson* i Vilhelmina och *Johansson* i Öckerö.

Reservationer:

dels av herr *Bondeson*;

dels ock av herr *Hagman*.
